

Don't spit at your customs

חמץ כזית

בשנת תשד"ט הגיע חיים איבגי מאילת ללמוד יהדות במכון מאיר לבעלי תשובה בירושלים. זמן חג הפסח קרב והוא החליט שהשנה יחגוג את הפסח כהלכתו עם אמו. הוא פתח ספרי קודש - שולחן ערוך עם מפרשים, ספרי הלכות נוספים שמיוחדים לפסח וספרי מנהגים, ולמד כל מה שהיה יכול לקראת החג.

שבועיים לפני ליל הסדר התקשר לאמו באילת ואמר לה: "אמא, אני רוצה לחגוג השנה בבית את ליל הסדר כהלכתו".
"בבקשה יא-אבני", אמרה אמו, יוצאת מרוקו, "הבית לרשותך. תעשה כל מה שתמצא".

חיים הגיע הביתה לאילת. לא היה לו מושג מה מצבם של הכלים, מה בשרי, מה חלבי, מה קנוי מגוי, מה הוטבל וכדומה. הוא החליט לקחת את כל הכלים בבית, העמיס אותם על הג'יפ שלו ונסע לעבר הים, שם הטביל את כולם והחזיר אותם הביתה.

השלב הבא היה לבדוק איזה כלי מצריך ליבון קל ואיזה ליבון כבד, ואיזה שטיפה והדחה בעלמא. הוא הפריד בין כלי בשר וחלב, הגעיל, ניקה את כל הכלים וסימן אותם, עד שהכלים לליל הסדר היו כשרים לפי ההלכה. פרט לכך עוד בניקיון הבית, סייד וצבע את הבית לכבוד החג.

שבוע לפני ליל הסדר אמר חיים לאמו כי ברצונו לעשות את הקניות לפסח ולדאוג לכך שכל המצרכים יהיו כשרים. אמו הגישה לו צרור של שטרות כרוכים בגומי, ואמרה: "יא-אבני, לך תקנה לנו כל מה שדרוש לליל הסדר: בשר, עופות, דגים, פירות וירקות, וכל השאר". ואז הוסיפה לפתע: "זאם אתה רוצה לעשות את ליל הסדר כהלכתו כמו בבית אבותי במרוקו, אל תקנה זיתים!"

"זיתים?! את בטוחה, אמא?!" הופתע חיים, "מה כבר יש בויתים?!"
"אני לא יודעת", אמרה, "ככה נהגו אצלנו במרוקו. לא אכלנו בפסח זיתים".

הדבר מאוד סיקרן אותו. הוא ידע שיש שלא אוכלים חומטם בפסח כי זה מלשון חמץ ומתנפח, וגם לא אוכלים שום שמתנפח, ואפילו לא אוכלים מלפפון חמוץ בגלל הקרבה הלשונית לחמץ. אבל מה פתאום זיתים?!
חיים הלך ונבר בספרים הקדושים ולא מצא זכר למנהג הזה. הוא וידא שוב עם אמו והיא אמרה לו בביטחון שכך נהגו אצלם.

הוא הלך וקנה הגדה לפסח - 'כה לה' - לפי מנהג יהודי מרוקו מאת הרב יצחק חזן, אב בית דין בחיפה, וחרש אותה לאורכה ולרוחבה, אך לא מצא בה שום זכר למנהג שלא לאכול זיתים בפסח. הוא התקשר לביתו של הרב חזן ושאל אותו על המנהג שלא לאכול זיתים בפסח, והלה אמר שלא ידוע לו על מנהג כזה. בסיום הציע הרב חזן להתקשר לרב ביטון, רבה של ביריה, "הוא יותר מומחה ממני למנהגי פסח לפי יהודי מרוקו. אולי הוא יודע משהו שאני לא יודע".

חיים עשה כדבריו והתקשר לרב ביטון. גם הוא לא ידע על המנהג הזה והציע לחיים להתקשר לרב של כפר מימון. ואז אמר חיים לעצמו: רגע, למה לי להתקשר לרבנים נוספים?! הרי אני קשור למורנו ורבנו, הרב מרדכי אליהו. אשאל אותו בטרם אמישך.

בגלל שהייתו באילת הוא התקשר לביתו של הרב אליהו וסיפר לו על הבירור שלו בנוגע לזיתים לפסח.

"באיזו עיר התגוררה אמך במרוקו?" שאל הרב. חיים סיפר לו שאמו גדלה בגבול הערים רבאט וסאלי בתחומי של רבי רפאל אלנקווה המלאך.
"או!" קרא הרב אליהו, "חשבתי שכך הוא! באזור זה היה ליהודים מנהג מוטעה שלא לאכול זיתים בפסח והם הפכו אותה להלכה. ומה מקור המנהג? יש גמרא במסכת הוריות דף י"ג, עמוד ב', שאומרת בשם רבי יוחנן כי 'כשם שהזית מושכת לימוד של שבועים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבועים שנה', והרי כתוב בפסח - 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים', ואם תאכל זיתים - אתה תשכח! וזה מקור מנהגם המוטעה".

חיים הודה לרב אליהו וסיפר את דבריו לאמו. בסופו של דבר חגגה המשפחה סדר פסח כהלכתו, כולל זיתים. כשרים לפסח כמובן.